

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНОЛОГІЇ

УДК 343.85

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2020.14.21>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Барбарош Лариса Миколаївна,
аспірант кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права
та кримінології
(Академія Державної
пенітенціарної служби,
м. Чернігів, Україна)

У статті розкрито актуальні питання запобігання домашній злочинності з урахуванням досвіду зарубіжних країн. Науково обґрунтовано, що використання в Україні зарубіжного досвіду запобігання домашній злочинності дозволить мінімізувати її рівень відповідно до сучасних можливостей правоохоронних органів, дотримання законності, охорони конституційних прав і свобод громадян України.

Історія запобігання домашній злочинності показує, що це не тільки вітчизняна, а і міжнародна проблема. Початком запобігання домашній злочинності в зарубіжних країнах варто вважати результати активності жіночого руху на міжнародному рівні, що відобразилися у хронології конференцій, у текстах декларацій і конвенцій Організації Об'єднаних Націй, резолюцій регіональних міжнародних організацій, інших міжнародних документів останніх десятиріч, серед яких насамперед слід виділити Конвенцію ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації стосовно жінок.

Поступове визнання феномену домашньої злочинності збігалося з де-юре визнанням принципу рівності жінок і чоловіків та всебічним його закріпленням у численних міжнародних правових актах. У них, зокрема, передбачалися: рівність прав жінок та чоловіків; визнання права кожного на життя, свободу та тілесну недоторканність; заборона тортур або жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Проаналізовано досвід запобігання домашній злочинності в Німеччині, Великій Британії, Швеції, Норвегії, Швейцарії, Ізраїлі, Греції, Італії, Франції.

Зроблено висновок, що вивчення зарубіжного досвіду та впровадження найкращих зарубіжних практик у вітчизняне правове поле допоможе Україні вирішити низку проблем, що виникають сьогодні в нашій країні у сфері запобігання домашній злочинності. Зокрема, йдеться про створення дієвого правового механізму захисту прав жертв домашньої злочинності в Україні, створення центрів допомоги жертвам домашньої злочинності у кожній територіальній громаді тощо.

Ключові слова: запобігання, кривдник, жертва, злочинність, зарубіжні країни, домашня сфера, правоохоронні органи.

URGENT ISSUES OF DOMESTIC CRIMINALITY PREVENTION: EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES

Barbarosh Larysa Mykolaivna,
Postgraduate Student at the Department
of Criminal, Criminal and Executive Law
and Criminology
(Academy of the State Penitentiary
Service, Chernihiv, Ukraine)

The article reveals urgent issues of domestic criminality prevention taking into account the experience of foreign countries. It is scientifically substantiated that the use of foreign experience in preventing domestic criminality in Ukraine will minimize its level in accordance with the modern capabilities of law enforcement agencies, compliance with the law, protection of constitutional rights and freedoms of citizens of Ukraine.

The history of domestic criminality prevention shows that this is not only a national but also an international problem. The beginning of the prevention of domestic criminality in foreign countries should be considered the results of women's movement at the international level, reflected in the chronology of conferences, texts of United Nations declarations and conventions, resolutions of regional international organizations and other international documents of recent decades. The UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women should be highlighted.

The gradual recognition of the phenomenon of domestic criminality coincided with the de jure recognition of the principle of equality between women and men and its comprehensive enshrinement in numerous international legal instruments. They provided, in particular, for the equal rights of women and men, recognition of the right of everyone to life, liberty and security of person, the prohibition of torture or cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.

The experience of domestic criminality prevention in Germany, Great Britain, Sweden, Norway, Switzerland, Israel, Greece, Italy, France is analyzed.

It is concluded that the study of foreign experience and the introduction of best foreign practices in the national legal field will help Ukraine to solve a number of problems that arise today in our country in the field of domestic criminality prevention. In particular, it is a question of creation of the effective legal mechanism of protection of the rights of victims of domestic criminality in Ukraine, creation of the centers of the help to victims of domestic criminality in each territorial community, etc.

Key words: prevention, offender, victim, criminality, foreign countries, domestic sphere, law enforcement agencies.

Постановка проблеми. Україна, як демократична і правова держава, повинна брати все найкраще з позитивних надбань інших країн у законотворчій галузі. Осмислення зарубіжного досвіду щодо вирішення проблем запобігання домашній злочинності дасть змогу прискорити успішне вирішення цієї проблеми спільними зусиллями законодавчих, правоохоронних органів та громадськості.

На необхідності запозичення світового досвіду наголошують сучасні українські дослідники. Варто підтримати позицію О.В. Ковальової про те, що вивчення досвіду інших країн з вирішення проблеми запобігання домашній злочинності дозволить українським науковцям і практикам використовувати все позитивне із того, що вже розроблено, впроваджено та апробовано в цих країнах, а також утриматись від використання методів та підходів, які себе не справили [1, с. 81–82].

Принагідно зазначимо, що тема дослідження «Прокуратура як суб'єкт запобігання домашній злочинності в Україні» обрана нами не випадково: вона кореспондується з напрацюваннями учених наукової школи «Інтелект» під керівництвом відомого в Україні вченого професора І.Г. Богатирьова і є логічним продовженням її дослідження в Україні [2, с. 115].

Історія запобігання домашній злочинності показує, що це не тільки вітчизняна, а і міжнародна проблема. Початком запобігання домашній злочинності в зарубіжних країнах варто вважати результати активності жіночого руху на міжнародному рівні, що відобразилися у хронології конференцій, у текстах декларацій і конвенцій Організації Об'єднаних Націй (ООН), резолюцій регіональних міжнародних організацій, інших міжнародних документів останніх десятиріч, серед яких насамперед слід виділити Конвенцію ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації стосовно жінок [3].

Поступове визнання феномену домашньої злочинності збігалось з де-юре визнанням принципу рівності жінок і чоловіків та всебічним його закріпленням у численних міжнародних правових актах. У них, зокрема, передбачалися: рівність прав жінок та чоловіків; визнання права кожного на життя, свободу та тілесну недоторканність; заборона тортур або жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання запобігання домашній злочинності висвітлювалися в науково-теоретичних дослідженнях таких вітчизняних учених, як А.Б. Благоя, О.І. Белова, І.Г. Богатирьов, О.І. Богатирьова, О.В. Бойко, Б.М. Головін, О.М. Джужа, О.І. Зазимко, О.В. Ковальова, О.Д. Коломоєць, Л.В. Крижна, М.Г. Кузнєцова, Н.В. Лесько, С.В. Романцевої, М.Ю. Самченко. Також цій проблемі присвятили свої роботи такі зарубіжні вчені, як А.А. Ахматов, Г.М. Іляшенко, Д.О. Корецький, Г.М. Міньковський, В.П. Мелешко, О.В. Старков, Д.О. Шестаков та інші.

Постановка завдання. Метою статті є наукове обґрунтування використання в Україні зарубіжного досвіду запобігання домашній злочинності для мінімізації її рівня відповідно до сучасних можливостей правоохоронних органів, дотримання законності, охорони конституційних прав і свобод громадян України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Варто зазначити, що до середини ХХ ст. більшість із різновидів домашньої злочинності були фактично узаконені, а жінки й діти тривалий час взагалі вважалися безправними. Лише у 60–70-ті рр. ХХ ст. домашня злочинність отримала негативну оцінку з боку суспільства. Це було пов'язано насамперед з визнанням рівноправ'я чоловіків і жінок.

Важливу роль при цьому відіграло прийняття таких міжнародно-правових актів: Загальна декларація прав людини; Конвенція про політичні права жінок; Декларація прав дитини; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права; Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права; Декларація про ліквідацію усіх форм дискримінації стосовно жінок; Декларація про викорінювання насильства стосовно жінок; Конвенція про згоду на вступ до шлюбу, мінімальний шлюбний вік та реєстрацію шлюбу; Конвенція про рівну винагороду чоловіків і жінок за рівноцінну працю; Конвенція про охорону материнства; Конвенція про рівне поводження та рівні можливості для працюючих чоловіків і жінок: працюючі із сімейними обов'язками; Конвенція про дискримінацію у сфері праці та занять тощо.

Важливість звернення до міжнародно-правових актів у сфері запобігання домашній злочинності викликана тим, що відповідно до ч. 1 ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [4]. У низці міжнародно-правових

документів, прийнятих, зокрема, на Генеральній Асамблеї ООН, запобігання домашній злочинності розглядається у контексті боротьби за права і свободи людини.

Натепер загальноновизнано, що особа, яка вчиняє кримінальне правопорушення у сфері домашньої злочинності (кривдник), порушує низку прав людини: право кожної людини на рівний захист перед законом і відсутність дискримінації за ознакою статі; право не піддаватися жорсткому поводженню; право на життя і фізичну недоторканність; право на найвищі стандарти фізичного і психічного здоров'я.

Зарубіжні країни накопичили багатий досвід з цієї проблеми, оскільки вона є актуальною не тільки для нашої країни. У рішеннях IV Всесвітньої конференції по положенню жінок (Пекін, 4–15 вересня 1995 р.), інших міжнародних правових документах підкреслюється, що необхідна розробка комплексного та багатодисциплінарного підходу до вирішення важливого завдання з викорінення домашньої злочинності в суспільстві та державі; ідеєю рівності, партнерства між чоловіками і жінками та повагою людської гідності повинні бути проникнуті усі етапи процесу соціалізації людини [5, с. 81]. Зазначений документ вимагає підвищення рівня знань і розуміння причин, наслідків та механізмів домашньої злочинності.

У Європі завдяки активним діям міжнародних правозахисних організацій останніми роками істотно розширилися уявлення про дотримання прав людини, зокрема, змінилося розуміння відповідальності держави за вчинення особою (кривдником) кримінального правопорушення у сфері домашньої злочинності.

Під тиском громадськості у більшості країн Європи почалося державне субсидіювання кризисних центрів для жертв домашньої злочинності. Оскільки попередні закони не враховували специфіку і складність цього виду злочинності, то пропонувалися різні додаткові заходи та поправки до цивільного, адміністративного, кримінального законодавств, а більшість держав стали розробляти спеціальні закони, мета яких полягала у створенні правової бази для реалізації комплексного підходу до вирішення проблем домашньої злочинності. Тепер такі закони діють у більшості держав Європейського Союзу.

Не є виключенням у цьому відношенні і Федеративна Республіка Німеччина, де проблема домашньої злочинності актуальна як ніколи [6, с. 422]. Тому серед найважливіших своїх завдань федеральний уряд називає ефективну боротьбу з насильством проти жінок, допомогу жертвам і послідовне покарання злочинців. Основна профілактична робота в цьому напрямі покладена на Федеральне міністерство у справах сім'ї, людей похилого віку, жінок і молоді Німеччини (Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend).

До найбільш розповсюджених заходів поліцейського впливу на домашню злочинність належать: вилучення з квартири (будинку) особи, від якої виходить небезпека (Wohnungsverweisung); заборона особі, від якої виходить небезпека входити до квартири (будинку) (Rückkehrverbot); вилучення з певного місця особи, від якої виходить небезпека (Platzverweis); заборона перебування (появи) у визначеному місці особі, від якої виходить небезпека (Aufenthaltsverbot); заборона вступу в контакт (словесний контакт на вулиці, по телефону, по електронній пошті тощо) особі, від якої виходить небезпека (Kontaktverbot); в особливо тяжких випадках особа, від якої виходить небезпека, береться під варту (Ingewahrsamnahme).

Серед заходів запобігання домашній злочинності з боку держави у Німеччині є турбота про майбутні покоління. Німецькі вчені стверджують, що якщо діти бачили, як їх батьки зазнавали відкритого насильства одне від одного, їх психіка важко страждає. Здебільшого вони сприймають насильство як основу сімейних взаємин, зазнають у майбутньому експлуатації та насильства з боку батьків [7, с. 250].

Проблема домашньої злочинності актуальна і для Великої Британії. Найпоширенішою формою цього виду злочинності є домашнє насильство. Згідно із законом від 2004 р. домашнім насильством є будь-який випадок загрози, насильства та жорстокого поводження (психологічного, фізичного, сексуального, фінансового чи емоційного) між дорослими, які є або були співмешканцями або щодо членів сім'ї, незалежно від статі, сексуальної орієнтації [8, с. 10]. У березні 2013 р. це визначення було розширено шляхом розширення кола суб'єктів, які підлягають захистові за законом та охоплення складом зазначеного злочину примусового контролю у сім'ї [9].

Досвід англосаксонських країн із запобігання домашній злочинності показує, що ця проблема постійно перебуває під контролем держави, а тому саме держава забезпечує належне фінансування для спеціалістів місцевих служб підтримки і національних телефонів довіри, які відповідають на всі види домашньої злочинності і надають всіляку допомогу і підтримку жертвам.

У Великій Британії, зокрема, для запобігання сексуального насильства у великих містах створено 87 незалежних консультативних центрів, завдання яких – не тільки захистити жінку від сексуального насильства, а і надати їй допомогу у покаранні кривдника за примусовий шлюб. Фінансування консультативних центрів забезпечується державою. Такі центри проводять прикладні дослідження причин і умов домашнього насильства та пропонують державі відповідні заходи його запобігання.

Важливим елементом загальнодержавної програми запобігання домашній злочинності у Великій Британії визнається робота поліції. Актуальну практику взаємодії поліції з громадою у подоланні проблем домашньої злочинності запроваджує так званий британський «Закон Клер». Так, людина може звернутися в поліцію, щоб перевірити, чи має новий або існуючий партнер «насильницьке минуле». Поліція зобов'язана провести за такими запитами спеціальну перевірку та поінформувати заявника [9]. На жаль, за нашим дослідженням в Україні відсутня практика звернення громадян, які вступають в шлюбні відносини, до поліції щодо спеціальної перевірки майбутнього партнера на предмет схильності його до різних проявів домашньої злочинності. Хоча такий досвід британської поліції варто впровадити в роботу і вітчизняної поліції.

Завдяки феміністичному руху у 1970-х роках у Швеції було створено широкий соціальний консенсус щодо принципів гендерної рівності та підготовлено основу для поточної офіційної державної політики, яка спрямована на забезпечення рівних можливостей жінок і чоловіків у формуванні суспільства та власного життя. Урядова політика визначає чотири конкретні цілі: рівний розподіл влади та впливу на процес прийняття рішень; економічна рівність та рівний доступ до освіти; рівноправний розподіл неоплачуваних послуг та домашньої роботи; припинення чоловічого насильства щодо жінок [10].

Так, першим серйозним кроком на рівні законодавства стало запровадження обмежувального припису, який був уведений відповідним Законом у 1988 р. Метою Закону було запобігання злочинам, спрямованим проти осіб, які піддаються переслідуванню та домаганню, а також створення для них почуття безпеки. Закон був розроблений гендерно-нейтральним, але огляду на його обґрунтування зрозуміло, що Закон, призначався для застосування в ситуаціях, коли жінка зазнала насильства чи загрози, перебуваючи у відносинах, або де людина переслідує і домагається жінку в інтимних відносинах, що вже закінчились [11].

У 1998 р. до КК Швеції був введений новий злочин – грубе порушення недоторканості жінки. До речі, було також введено нове визначення: «Сексуальне переслідування», яке означає таку небажану поведінку на основі статевої чи небажаної поведінки сексуального характеру, що порушує цілісність працівника на роботі [12].

Варто зауважити, що і сьогодні законодавство Швеції про запобігання та протидію гендерному і домашньому насильству продовжує розвиватися. Так, 1 липня 2018 р. набув чинності новий Закон, що стосується сексуальної згоди, прийнятий на виконання положення ст. 36 Стамбульської конвенції. У новому законодавчому акті визначено, якщо секс не є добровільним – він є нелегальним і знаходиться поза межами Закону. Наразі щоб притягнути кривдника до відповідальності, необов'язково доводити те, що під час сексуальних стосунків застосовувалося насильство або погрози.

У Норвегії особлива увага приділяється захисту та реабілітації жертви домашньої злочинності. Відповідно до чинного законодавства на відповідний орган муніципальної влади покладається обов'язок надати жертві домашнього насильства (незалежно від статі) безкоштовний тимчасовий притулок (або інше місце проживання), забезпечити доступ до цілодобової телефонної гарячої лінії з метою порад та консультацій, а у робочий час – правову та психологічну допомогу, зв'язок із соціальними та іншими службами, розробку персонального плану реабілітації (виходячи з першочергових потреб потерпілої особи).

Для жертв домашньої злочинності у Швейцарії створено можливості звернення жертв до медичних закладів. Через особливості становища довіри до лікарів жертв, реалізується можливість порушити мовчання і подолати ізоляцію жертв насильства для притягнення винуватих до відповідальності.

Жертви домашньої злочинності у Швейцарії можуть отримати додаткову допомогу у вигляді психосоціальної чи психологічної підтримки [13]. У недержавному секторі за підтримки офіційних органів Швейцарії, спрямованих на протидію насильству в сім'ї, розроблено програму навчання проти насильства в шлюбі, сім'ї чи партнерстві з метою поліпшення захисту жертв, яка реалізується у центрах допомоги потерпілих від насильства в сім'ї.

Цікавою з погляду на проблему запобігання домашній злочинності є досвід Ізраїлю, де фізичне покарання у сім'ї виключено. Будь-яке фізичне насильство принижує людину, а погроза застосування насильства вважається психологічним насильством і розцінюється як злочин [14, с. 250–251]. Відповідно до Закону Ізраїлю «Про запобігання домашньому насильству», прийнятого ще у 1991 р. (з подальшою редакцією у 2001 р.), не тільки чоловік має право звернутися до суду з проханням про отримання ордера на захист, щоб отримати заборону на проживання у квартирі (будинку) члена сім'ї, який виявляє насильство. У законі дається широке визначення члена сім'ї, що має право подати позов на отримання ордера на захист: розведений чоловік, бабуся чи дідусь, брати чи сестри, дитина чоловіка, брати і сестри чоловіка і дружини, дядьки і тітки, племінники, цивільне подружжя, а також пара однієї статі.

У Греції Закон «Про боротьбу із домашнім насильством» насамперед спрямований на захист основних прав жінок та дітей, протидію фізичному та сексуальному насильству, а також на забезпечення підтримки і допомоги жертвам домашнього насильства. Відповідно до його положень заподіяння шкоди здоров'ю (спричинення тілесних ушкоджень, побоїв тощо) у сім'ї вважається обтяжуючою обставиною (так само як і посягання на жінку, яка завідомо для винного перебуває у стані вагітності), криміналізовані сексуальне насильство відносно подружжя, інтимного партнера та тілесні покарання дітей, запроваджені заходи захисту (як юридичного, так і фізичного) жертв домашнього насильства, заборонний припис (згідно з яким виключається доступ кривдника для місця проживання / перебування жертви та (або) її близьких родичів, навчання дітей тощо) і програма психологічної корекції для кривдників [15, с. 12].

Донедавна суди Італії загальної юрисдикції не мали повноважень виносити приписи у справах про злочини в сім'ї. Проте після внесення змін до чинного Цивіль-

ного кодексу вони мають право постановляти охоронний припис з метою захисту членів родини від кривдника: як запобіжний захід винна особа (подружжя, партнер чи інший родич) може бути невідкладно видалена з місця проживання у разі вчинення домашнього насильства і тільки за новим рішенням суду отримує право повернутись. Так само за умовами охоронного припису кривднику можуть заборонити відвідувати місця перебування (проживання, роботи) жертви та її родичів (чи навіть наближатись до них).

Проблема домашньої злочинності є актуальною і для Франції. Статистичні дані за показниками виявів домашнього насильства змушують керівництво держави вживати кардинальних заходів для викорінення таких негативних тенденцій. У Франції проводиться активна робота з дослідження інтенсивності виявів домашнього насильства. Так, моніторинг ситуації виявів домашнього насильства у Франції започатковано досить давно і на теперішній час від 200 тис. до 2 млн жінок у Франції є жертвами домашньої злочинності, 400 – щорічно вмирають від побоїв, завданих чоловіком у сім'ї, тобто більше однієї жінки щодня [16].

Дослідження причин такої несприятливої ситуації у загалом благополучній Франції показує, що головними причинами високого стану домашньої злочинності є: відбиток патріархальних стереотипів домінування чоловіка у сім'ї, що особливо яскраво виявляється у традиційно мультикультурній та відкритій до імміграції Франції.

Висновки. Отже, вивчення зарубіжного досвіду та впровадження найкращих зарубіжних практик у вітчизняне правове поле допоможе Україні вирішити низку проблем, що виникають сьогодні в нашій країні у сфері запобігання домашній злочинності. Зокрема, йдеться про створення дієвого правового механізму захисту прав жертв домашньої злочинності в Україні, створення центрів допомоги жертвам домашньої злочинності у кожній територіальній громаді тощо.

Список використаних джерел:

1. Ковальова О.В. Діяльність служби дільничних інспекторів міліції щодо попередження насильства в сім'ї : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2008. 237 с.
2. Барбарош Л.М. Теоретико-методологічні підходи до розуміння поняття «домашня злочинність». *Щорічні читання наукової школи «Інтелект»*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Чернігів, 25 травня 2020 р.) / за заг. ред. І.Г. Богатирьова; Університет державної фіскальної служби України, 2020. С. 115–117.
3. Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: Конвенція ООН від 18 груд. 1979 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_207 (дата звернення: 19.08.2020).
4. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 19.08.2020).
5. Сягровец Е.В. Роль пекинской конференции 1995 г. и ее итоговых документов в формировании механизма реализации гендерного равенства на международном и национальном уровнях. *Актуальные проблемы международного публичного и международного частного права*: сб. науч. тр. Вып. 5. Минск, 2013. С. 75–86.
6. Бекетов О.И., Майле А.Д. Профилактические меры полицейского воздействия в системе мер противодействия домашнему насилию в государствах *Европейского сообщества*. *Вестник Воронежского государственного университета*. 2009. № 1(6). С. 420–431.
7. Seith C. Kinder und häusliche Gewalt. Herausforderungen an Behörden und Fachstellen. *Soziale Sicherheit CHSS*. 2009. № 5. S. 249–254.

8. Domestic Abuse Guidelines for Prosecutors: Legal Guidance, Domestic abuse. *CPS*: вебсайт. URL: <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/domestic-abuse-guidelines-prosecutors> (дата звернення: 19.08.2020).

9. Domestic violence and abuse: help from DWP. Department for Work and Pensions and Home Office. *Gov.uk*: вебсайт. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/domestic-violence-and-abuse-help-from-dwp> (дата звернення: 19.08.2020).

10. Erturk Y. Implementation of general assembly resolution 60/251 of 15 march 2006 entitled "Human rights council". *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences*. URL: <http://evawglobal-database.unwomen.org/-/media/files/un%20women/vaw/country%20> (дата звернення: 19.08.2020).

11. Restraining orders in Sweden An evaluation of the law, the new regulations, their implementations and effects: summary. URL: <http://knskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/31/br%C3%A5%20rapport%202007%202%20english%20summary%20restraining%20orders%20in%20sweden.pdf> (дата звернення: 19.08.2020).

12. Act on Violence against Women (Government Bill 1997/98 55). *Global Database on Violence against Women*. URL: <http://evaw-global-database.unwomen.org/en/countries/europe/sweden/1998/act-on-violence-against-women--governmentbill-1997-98-55> (дата звернення: 19.08.2020).

13. Häusliche Gewalt: Hilfe durch Ärzte entscheidend. *Aerzteblatt.de* : вебсайт. URL: <https://www.aerzteblatt.de/nachrichten/99199/Haeusliche-Gewalt-Hilfe-durch-Aerzte-entscheidend> (дата звернення: 19.08.2020).

14. Насиліє в сім'ї. *Gov.il*: вебсайт. URL: <https://www.justice.gov.il/Ru/Units/LegalAid/LegalAssistanceDomains/Pages/FamilyViolence.aspx> (дата звернення: 19.08.2020).

15. Акімов М. Правове регулювання запобігання та протидії домашньому насильству в деяких державах Європи. *Новели законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству*: матер. міжнар. круглого столу (Київ, 27 верес. 2019 р.). Київ : Національна академія прокуратури України, 2019. 184 с.

16. At least 2.000.000 women are victims of domestic violence in France. *Sos femmes accueil*: вебсайт. URL: http://www.sosfemmes.com/english_domestic_violence/violence_statistics.htm (дата звернення: 19.08.2020).